

Gabriel Boro

Carla Alexandra Anghel

Curs de drept civil

Partea generală

Ediția a 4-a, revizuită și adăugită

Editura

Hamangiu

3) Bunuri comune ale soților și bunuri proprii¹

În cadrul regimului comunității legale², *bunurile comune* sunt acele bunuri dobândite în timpul căsătoriei de oricare dintre soți (art. 339 C.civ.), cu excepția cazurilor prevăzute de art. 340 C.civ.

Bunurile proprii ale fiecărui soț sunt:

- bunurile dobândite prin moștenire legală, legat sau donație, cu excepția cazului în care dispunătorul a prevăzut, în mod expres, că ele vor fi comune;
- bunurile de uz personal;
- bunurile destinate exercitării profesiei unuia dintre soți, dacă nu sunt elemente ale unui fond de comerț care face parte din comunitatea de bunuri;
- drepturile patrimoniale de proprietate intelectuală asupra creațiilor sale și asupra semnelor distinctive pe care le-a înregistrat;
- bunurile dobândite cu titlu de premiu sau recompensă, manuscrisele științifice sau literare, schițele și proiectele artistice, proiectele de invenții și alte asemenea bunuri;
- indemnizația de asigurare și despăgubirile pentru orice prejudiciu material sau moral adus unuia dintre soți;
- bunurile, sumele de bani sau orice valori care înlocuiesc un bun propriu, precum și bunul dobândit în schimbul acestora;
- fructele bunurilor proprii.

4) Mijloace fixe, mijloace circulante, produse și fonduri bănești

Această clasificare a bunurilor se face în funcție de rolul lor în procesul de producție, fiind un reflex juridic al unei împărțiri a bunurilor din economia politică. Ea ar prezenta un oarecare interes în ceea ce privește regimul juridic al bunurilor din patrimoniul regiilor autonome, al societăților (comerciale) și al instituțiilor publice.

Secțiunea a IV-a. Noțiuni generale privind părțile raportului juridic civil

1. Categoriile subiectelor de drept civil

Există două categorii de subiecte de drept civil:

- 1) persoanele fizice;**
- 2) persoanele juridice (numite uneori și *persoane morale*).**

¹ Această clasificare va fi cercetată pe larg la dreptul familiei. A se vedea, spre exemplu, M. AVRAM, *Drept civil. Familia*, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2022, p. 661 și urm. A se vedea și G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, I. NICOLAE, *op. cit.*, vol. 1, p. 590 și urm.

² Prin convenție matrimonială poate fi ales un alt regim matrimonial decât cel al comunității legale, anume regimul separației de bunuri sau regimul comunității convenționale.

Prin *persoană fizică* se desemnează omul, privit ca titular de drepturi subiective civile și obligații civile.

Prin *persoană juridică* se desemnează entitatea care, îndeplinind condițiile prevăzute de lege, este titulară de drepturi și obligații.

Pentru a avea calitatea de persoană juridică, entitatea trebuie să întrunească, cumulativ, următoarele *cerințe* (prevăzute de art. 187 C.civ.):

- 1) să aibă o organizare de sine stătătoare;
- 2) să aibă un patrimoniu propriu;
- 3) să aibă un scop determinat, licit și moral, în acord cu interesul general.

2. Determinarea, pluralitatea și schimbarea subiectelor raportului juridic civil

2.1. Determinarea subiectelor raportului juridic civil

Prin *determinarea* subiectelor raportului juridic civil înțelegem *cunoașterea părților acestui raport*.

Pentru a determina subiectele raportului juridic civil, este necesar să facem o distincție între raporturile care au în conținutul lor drepturi subiective civile absolute și raporturile care au în conținutul lor drepturi subiective civile relative.

În cazul raporturilor civile care au în conținut *un drept absolut* (un drept real sau un drept nepatrimonial), este cunoscut sau determinat numai subiectul activ al raportului juridic, care este însuși titularul dreptului subiectiv civil absolut (de exemplu, proprietarul lucrului). Subiectul pasiv al raportului juridic este format din toate celelalte subiecte de drept civil, deci subiectul pasiv al unui asemenea raport juridic este nedeterminat.

În cazul raporturilor civile care au în conținut *un drept relativ* (un drept de creanță), sunt determinate atât subiectul activ (numit *creditor*), cât și subiectul pasiv (numit *debitor*). Spre exemplu, într-un raport juridic născut dintr-un contract de depozit, sunt determinate atât subiectul activ (deponentul), cât și subiectul pasiv (depozitarul).

Subliniem că în literatura de specialitate s-a afirmat că, în cazul raporturilor juridice care au în conținut un drept de proprietate, numai subiectul activ (proprietarul) ar fi determinat încă din momentul nașterii raportului juridic, iar determinarea subiectului pasiv ar interveni ulterior, anume atunci când o persoană ar încălca obligația generală și negativă de abținere de la stârnirea exercițiului dreptului de proprietate de către titular¹.

Afirmația, în privința determinării ulterioare a subiectului pasiv, este însă inexactă, deoarece, în momentul nesocotirii dreptului de proprietate de către o

¹ A. IONAȘCU, *Drept civil. Partea generală*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 37; P.M. COSMOVICI, *op. cit.*, p. 59.

persoană, se naște un raport juridic distinct (un raport obligațional) de raportul juridic real, având în conținutul său dreptul subiectiv de a trage la răspundere pe cel care a încălcat dreptul de proprietate, precum și obligația corelativă ce revine celui care a încălcat dreptul de proprietate de a restabili situația anterioară, inclusiv prin repararea prejudiciului cauzat.

Spre exemplu, să presupunem că *Primus* este proprietarul unui anumit autoturism. În raportul juridic real ce are în conținut acest drept de proprietate este individualizat numai subiectul activ (*Primus*), subiectul pasiv fiind format din toate celelalte subiecte de drept civil. Dacă *Secundus* ar deteriora autoturismul respectiv, atunci s-ar naște un raport juridic obligațional, în al cărui conținut intră dreptul lui *Primus* de a pretinde de la *Secundus* repararea prejudiciului ce i-a fost cauzat prin fapta ilicită a acestuia.

Generalizând, putem spune că, în măsura în care printr-o *faptă ilicită cauzatoare de prejudicii* se aduce atingere unui drept absolut, se va naște un *raport juridic obligațional*, în conținutul căruia intră dreptul la repararea prejudiciului cauzat și obligația corelativă acestui drept, fiind determinate atât subiectul activ (creditorul), cât și subiectul pasiv (debitorul)¹.

2.2. Pluralitatea subiectelor raportului juridic civil

2.2.1. Precizări prealabile

În circuitul civil, cele mai multe situații sunt acelea în care raportul juridic civil se stabilește între o persoană, ca *subiect activ* (persoana care dobândește sau deține dreptul subiectiv civil ce intră în conținutul raportului juridic civil), și o altă persoană, ca *subiect pasiv* (persoana căreia îi incumbă obligația civilă ce intră în conținutul raportului juridic civil). Sub aspectul subiectelor sale, se spune că un asemenea raport juridic civil este *simplic*.

Există însă și situații în care raportul juridic civil se stabilește între mai multe persoane, fie ca subiecte active, fie ca subiecte pasive, vorbindu-se astfel despre *raporturi juridice civile cu pluralitate de subiecte*.

Pluralitatea poate fi:

- 1) *activă* (mai multe subiecte active);
- 2) *pasivă* (mai multe subiecte pasive); sau
- 3) *mixtă* (mai multe subiecte active și mai multe subiecte pasive).

În cazul *raporturilor juridice civile nepatrimoniale*, pluralitate pasivă nu prezintă interes; subiectul pasiv, fiind nedeterminat, este constituit din pluralitatea celorlalte subiecte de drept civil, cu excepția subiectului activ; pluralitatea activă

¹ A se vedea GH. BELEIU, *op. cit.*, p. 66.

este mai rară, întâlnindu-se totuși în raporturile nepatrimoniale ce decurg din creația intelectuală și prezentându-se sub forma *coautoratului*¹.

Cât privește *raporturile juridice civile patrimoniale*, urmează să deosebim după cum acestea au în conținut un drept real sau un drept de creanță. Astfel:

- în cazul *raporturilor juridice reale*, pluralitatea pasivă nu prezintă interes (subiectul pasiv este plural, nedeterminat), însă poate exista pluralitate activă;
- în cazul *raporturilor obligaționale* (de creanță) poate exista atât pluralitate activă, cât și pluralitate pasivă, dar și mixtă².

2.2.2. Pluralitatea subiectelor în cazul raporturilor reale

În cazul raporturilor juridice civile reale, având în conținut dreptul de proprietate³, *subiectul pasiv* este constituit din pluralitatea celorlalte subiecte de drept civil, mai puțin titularul dreptului de proprietate. *Subiectul activ* poate să fie o singură persoană (proprietate exclusivă) ori poate să fie alcătuit din mai multe persoane (proprietate comună). *Pluralitatea activă* există deci, în cazul proprietății comune, sub forma mai multor titulari ai dreptului de proprietate asupra unui lucru sau asupra unei mase de lucruri; aceasta este posibilă atât în materia dreptului de proprietate, cât și în cazul celorlalte drepturi reale.

Potrivit art. 632 alin. (1) C.civ., *proprietatea comună* poate să îmbrace una dintre următoarele două forme: proprietatea pe cote-părți (coproprietatea) și proprietatea în devălmășie (devălmășia).

1) Proprietatea pe cote-părți (coproprietatea) presupune că mai multe persoane (care poartă denumirea de *coproprietari*) dețin în proprietate un lucru, câteva lucruri determinate sau o universalitate de bunuri, fiecare dintre coproprietari având o *cotă-parte ideală și abstractă din dreptul de proprietate*, dar neavând o parte determinată din lucrul privit în materialitatea lui ori, după caz, neavând un anumit lucru sau anumite lucruri din universalitatea respectivă⁴. Spre exemplu: *Primus* și *Secundus* cumpără împreună o casă, convenind ca fiecare să aibă câte o cotă de 1/2 din dreptul de proprietate asupra casei respective; de asemenea, moștenitorii unei persoane dețin patrimoniul succesoral în coproprietate până la data efectuării partajului succesoral etc.

¹ În cazul coautoratului, deosebim, pe de o parte, *opera comună divizibilă*, adică opera comună care a fost creată de mai multe persoane, fiecare având o contribuție determinată, iar, pe de altă parte, *opera comună indivizibilă*, situație în care contribuția coautorilor este nedeterminată.

² A se vedea și G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, I. NICOLAE, *op. cit.*, vol. 1, p. 67.

³ Problemele se pun în mod asemănător și în cazul raporturilor juridice având în conținut celelalte drepturi reale.

⁴ Potrivit art. 634 C.civ.: „(1) Fiecare coproprietar este titularul exclusiv al unei cote-părți din dreptul de proprietate și poate dispune în mod liber de aceasta în lipsă de stipulație contrară. (2) Cotele-părți sunt prezumate a fi egale, până la proba contrară (...)”.

2) Prin *proprietatea în devălmășie (devălmășia)*¹ se desemnează acea formă de proprietate comună care se caracterizează prin faptul că, prin efectul legii sau în temeiul unui act juridic, titularii *nu au precizată cota-parte ce ar reveni fiecăruia din drept, ci acesta este nefracționat*, deci dreptul de proprietate nu este divizat și, cu atât mai mult, nici lucrul sau lucrurile nu sunt fracționate. Ca exemplu de devălmășie, menționăm proprietatea soților asupra bunurilor comune dobândite în timpul căsătoriei în cadrul regimului comunității legale. Devălmășia poate izvorî și dintr-un act juridic, spre exemplu, doi parteneri de viață convin ca bunurile pe care le-ar dobândi oricare dintre ei în timpul parteneriatului să fie proprietatea lor comună în devălmășie.

Proprietatea comună, în oricare dintre cele două forme, încetează prin *partaj (împărțeață) voluntar sau judiciar*, cu excepția proprietății comune pe cote-părți forțate², care poate înceta numai prin partaj voluntar, nu și judiciar [art. 632 alin. (3) C.civ.]³.

2.2.3. Pluralitatea subiectelor în cazul raporturilor de creanță

În cazul raporturilor juridice civile obligaționale (numite și de obligații sau chiar de creanță), pluralitatea poate să fie *activă* (mai mulți creditori), *pasivă* (mai mulți debitori) sau *mixtă* (mai mulți creditori și mai mulți debitori).

Pluralitatea de subiecte în cazul raporturilor obligaționale poate îmbrăca *trei forme*:

1) obligațiile divizibile;

¹ Potrivit art. 667 C.civ.: „Există proprietate în devălmășie atunci când, prin efectul legii sau în temeiul unui act juridic, dreptul de proprietate aparține concomitent mai multor persoane fără ca vreuna dintre acestea să fie titularul unei cote-părți determinate din dreptul de proprietate asupra bunului sau bunurilor comune”.

² Spre exemplu: coproprietatea asupra părților comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente ce aparțin unor proprietari diferiți; coproprietatea asupra bunurilor comune necesare sau utile pentru folosirea a două imobile vecine, care aparțin unor proprietari diferiți (anumite bunuri care se găsesc pe linia de demarcație a două proprietăți, precum fântâni, poteci, izvoare, drumuri etc.); coproprietatea asupra bunurilor comune afectate utilizării a două sau a mai multor fonduri (cum ar fi o centrală termică sau alte instalații care deservește două sau mai multe clădiri, un drum comun într-un cartier de locuințe etc.); coproprietatea despărțiturilor comune (zidul comun, șanțul comun și gardul comun); proprietatea periodică; coproprietatea asupra bunurilor considerate ca fiind amintiri de familie (art. 646 C.civ.) etc.

³ Potrivit art. 671 C.civ.: „(1) Partajul este inadmisibil în cazurile prevăzute de secțiunile a 3-a (Coproprietatea forțată – *n.n.*) și a 4-a (Proprietatea comună în devălmășie – *n.n.*) din prezentul capitol, precum și în alte cazuri prevăzute de lege. (2) Cu toate acestea, partajul poate fi cerut în cazul părților comune din clădirile cu mai multe etaje sau apartamente atunci când aceste părți încetează de a mai fi destinate folosinței comune. (3) În cazul proprietății periodice și în celelalte cazuri de coproprietate forțată, partajul este posibil numai prin bună învoială”.

- 2) obligațiile solidare; și
- 3) obligațiile indivizibile¹.

2.2.3.1. *Obligația divizibilă*

Obligația divizibilă (numită uneori și *obligație conjunctă*), definită de art. 1422 C.civ., este aceea care leagă mai mulți creditori sau mai mulți debitori, între care creanța sau, după caz, datoria este divizibilă. Așadar:

- *obligația este divizibilă între mai mulți debitori* atunci când aceștia sunt obligați față de creditor (în caz de pluralitate pasivă) sau față de mai mulți creditori (în caz de pluralitate mixtă) la aceeași prestație, dar fiecare dintre ei nu poate fi constrâns la executarea obligației decât separat și în limita părții sale din datorie;
- în mod corespunzător, *obligația este divizibilă între mai mulți creditori* atunci când fiecare dintre aceștia nu poate să ceară de la debitorul comun (în caz de pluralitate activă), respectiv de la fiecare dintre debitorii comuni (în caz de pluralitate mixtă) decât executarea părții sale din creanță.

Subliniem că, în dreptul civil, *divizibilitatea reprezintă regula* în materie de obligații cu pluralitate de subiecte. În consecință, divizibilitatea nu trebuie prevăzută în mod expres, ci se subînțelege. Deci, ori de câte ori nu există una dintre cele două excepții (solidaritatea sau indivizibilitatea), obligațiile sunt divizibile (*prezumția de divizibilitate* – art. 1424 C.civ.).

Anumite obligații sunt, *prin natura lor, divizibile*, de exemplu, obligațiile privind plata unei sume de bani ori obligațiile rezultate din fapta delictuală cu pluralitate de cauze (art. 1371 C.civ.). *Obligațiile de a da sunt, de regulă, divizibile*; de exemplu, în materia *coproprietății obișnuite*, regula este divizibilitatea obligațiilor coproprietarilor față de o terță persoană, în lipsa unei dispoziții legale exprese sau a unei stipulații contrare; astfel, fiecare coproprietar poate transmite numai cota sa parte din dreptul de proprietate, iar fiecare dobânditor primește o fracțiune din dreptul de proprietate².

¹ Din perspectiva pluralității de subiecte, este preferabil să se analizeze împreună cele trei categorii de obligații; concepția legiuitorului, care reglementează obligațiile divizibile și indivizibile într-un capitol, iar obligațiile solidare într-un capitol distinct, este susceptibilă de a produce confuzii.

² Să presupunem că o persoană ar fi îndreptățită să pretindă, pe temeiul gestiunii de afaceri, suma de 6.000 lei pentru cheltuielile necesare efectuate cu un bun aflat în coproprietatea altor două persoane, fiecare având o cotă-parte de 1/2. Gerantul trebuie să solicite de la fiecare coproprietar câte 3.000 lei, nefiind îndreptățit să ceară obligarea doar a unuia dintre ei la plata întregii sume, deoarece obligațiile celor doi sunt divizibile. Nu este necesară exercitarea a două acțiuni distincte împotriva fiecăruia dintre coproprietari, ci gerantul poate să formuleze o singură cerere de chemare în judecată, cuprinzând însă două capete principale de cerere (printr-unul să solicite 3.000 lei de la un coproprietar, iar prin celălalt să solicite alți 3.000 lei de la celălalt coproprietar), deoarece obligațiile coproprietarilor au aceeași cauză, deci, potrivit art. 59 C.proc.civ., poate exista coparticipare procesuală pasivă.

De asemenea, art. 1423 C.civ. instituie și *prezumția de egalitate*, potrivit căreia, dacă prin lege ori prin contract nu se dispune altfel, debitorii unei obligații divizibile sunt ținuti față de creditor în părți egale, iar creditorii pot solicita de la debitor/debitori părți egale din valoarea creanței datorate.

De exemplu:

1) divizibilitate activă înseamnă că, dacă *Primus* și *Secundus* îl împrumută pe *Tertius* cu 10.000 de lei, la scadență, în lipsă de stipulație contrară, *Primus* va fi îndreptățit să solicite de la *Tertius* doar partea sa din creanță, adică 5.000 de lei, iar *Secundus* va putea să îi ceară lui *Tertius* 5.000 de lei;

2) divizibilitate pasivă înseamnă că, dacă *Primus* îi împrumută pe *Secundus* și *Tertius* cu 12.000 de lei, la scadență, în lipsă de stipulație contrară, datoria se va împărți între cei doi debitori, astfel încât *Secundus* este ținut să-i plătească lui *Primus* doar partea ce-i revine din datorie, adică 6.000 de lei, iar *Tertius* va fi ținut să-i plătească lui *Primus* diferența de 6.000 de lei;

3) ca exemplu de divizibilitate mixtă, să presupunem că *Primus* și *Secundus* îi împrumută pe *Tertius* și *Quartius* cu suma de 18.000 de lei; la scadență, *Primus* nu poate pretinde decât 9.000 de lei, *Secundus* nu poate pretinde decât 9.000 de lei, respectiv *Tertius* nu poate fi obligat decât la restituirea sumei de 9.000 de lei, ca de altfel și *Quartius*. În ceea ce ne privește, considerăm că suma datorată fiecărui creditor urmează a fi plătită în mod egal de ambii debitori, ceea ce înseamnă că *Primus* este îndreptățit să primească de la *Tertius* 4.500 de lei și de la *Quartius* 4.500 de lei, la fel cum *Secundus* este îndreptățit să primească de la *Tertius* 4.500 de lei și de la *Quartius* 4.500 de lei. Dacă s-ar admite că unul dintre creditori poate obține partea sa din creanță de la oricare dintre debitori, ar însemna în realitate o combinație de divizibilitate activă cu solidaritate pasivă prin raportare la fiecare creditor. Însă *raportul juridic caracterizat prin divizibilitate mixtă* poate fi asimilat cu situația în care ar exista două raporturi juridice distincte născute, pe de o parte, între unul dintre creditori și cei doi debitori, iar, pe de altă parte, între celălalt creditor și cei doi debitori. Altfel spus, dacă *Primus* i-ar fi împrumutat pe *Tertius* și *Quartius* cu suma de 9.000 de lei și, printr-un alt act juridic, *Secundus* i-ar fi împrumutat pe cei doi debitori ținuti divizibil cu suma de 9.000 de lei, *Primus* ar fi putut obține câte 4.500 de lei de la fiecare dintre cei doi debitori, iar *Secundus* ar fi putut obține câte 4.500 de lei de la fiecare dintre cei doi debitori.

Desigur că de la regula divizibilității obligațiilor coproprietarilor pot exista și excepții, spre pildă, *solidaritatea obligațiilor coproprietarilor față de o terță persoană, în temeiul legii*: să presupunem că un edificiu, deținut în coproprietate de două persoane, prin ruina sa, cauzează unui terț un prejudiciu de 10.000 lei; într-o asemenea ipoteză, pe temeiul art. 1382 C.civ., coproprietarii sunt ținuti să răspundă solidar pentru acoperirea prejudiciului – G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, I. NICOLAE, *op. cit.*, vol. 1, p. 817.

În ceea ce privește *efectele obligației divizibile*¹, reținem că:

- fiecare dintre debitori poate fi obligat la executare separat și numai pentru partea sa de datorie;
- fiecare dintre creditori poate să ceară de la debitorul comun numai partea sa de creanță;
- ca regulă, creditorilor/debitorilor unei obligații divizibile le revin părți egale din creanță/datorie;
- creditorul suportă insolabilitatea debitorului, acesta neputând să îi urmărească pe debitorii solvabili pentru partea celui insolubil;
- punerea în întârziere a unui debitor, de drept sau la cererea creditorului, ori întreruperea prescripției față de acesta nu produce efecte cu privire la ceilalți debitori;
- punerea în întârziere sau întreruperea prescripției realizată de unul dintre creditori nu produce efecte și în favoarea celorlalți creditori;
- plata făcută de către unul dintre debitori nu influențează partea din datorie ce revine celorlalți debitori;
- obligația divizibilă prin natura ei, care nu are decât un singur debitor și un singur creditor, trebuie să fie executată între aceștia ca și cum ar fi indivizibilă, însă ea rămâne divizibilă între moștenitorii fiecăruia dintre ei (art. 1427 C.civ.);
- excepțiile pe care le poate opune unul dintre debitori nu au consecințe cu privire la datoria celorlalți debitori care nu le pot invoca;
- novația, remiterea de datorie, compensația ori confuziunea consimțită sau care operează în privința unui debitor nu produce efecte față de ceilalți debitori;
- fiecare dintre debitori poate încheia acte de dispoziție asupra titlului creanței fără a afecta datoria celorlalți;
- fiecare dintre creditori poate să cesioneze partea sa din creanță;
- dacă unul dintre debitori a consimțit o clauză penală, exigibilitatea ei nu se va putea extinde și în privința celorlalți debitori²;
- eventualele termene sau condiții consimțite unui debitor nu se vor răsfrânge și asupra altor debitori.

¹ A se vedea și G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, I. NICOLAE, *op. cit.*, vol. 1, p. 70-71.

² Potrivit art. 1543 C.civ., atunci când obligația principală este divizibilă, penalitatea este, de asemenea, divizibilă, fiind suportată numai de codebitorul care este vinovat de neexecutare și numai pentru partea de care acesta este ținut; atunci când clauza penală a fost stipulată pentru a împiedica o plată parțială, iar unul dintre codebitori a împiedicat executarea obligației în totalitate, întreaga penalitate poate fi cerută acestuia din urmă, iar de la ceilalți codebitori numai proporțional cu partea fiecăruia din datorie, fără a limita regresul acestora împotriva celui care nu a executat obligația.

2.2.3.2. *Obligația solidară*

Obligația solidară este aceea în care fiecare creditor poate cere debitorului comun întreaga datorie (solidaritate activă) sau fiecare debitor este ținut și poate fi obligat la plata întregii datorii (solidaritate pasivă).

1) *Solidaritatea activă* constă, deci, în posibilitatea fiecărui creditor solidar de a cere de la debitorul comun plata întregii creanțe datorate; plata făcută de debitor unuia dintre creditorii solidari îl liberează față de toți ceilalți creditori solidari, iar creditorul care a încasat toată creanța (care poate da chitanță liberatorie pentru tot) este obligat să o împartă cu ceilalți creditori (art. 1434 C.civ.)¹.

De exemplu, *Primus* și *Secundus* îl împrumută pe *Tertius* cu suma de 10.000 de lei, în contractul de împrumut părțile prevăzând solidaritatea activă; aceasta înseamnă că, la scadență, oricare dintre cei doi creditori poate cere întreaga sumă de 10.000 de lei de la *Tertius*, care, după ce plătește unuia dintre ei, se liberează și față de celălalt.

Subliniem că debitorul poate plăti, la alegerea sa, oricăruia dintre creditorii solidari, liberându-se astfel față de toți, însă numai atât timp cât niciunul dintre creditori nu l-a urmărit în justiție. În acest din urmă caz, debitorul nu se poate libera decât plătind creditorului reclamant (art. 1437 C.civ.).

Este de reținut că solidaritatea activă poate să se nască numai din convenția părților sau din testament, deci *dintr-un act juridic*, în care este *stipulată în mod expres* (art. 1435 C.civ.).

În ceea ce privește *efectele solidarității active în raporturile dintre moștenitorii creditorului solidar*, art. 1442 C.civ. prevede că obligația în favoarea unui creditor solidar se împarte de drept între moștenitorii săi. Cu alte cuvinte, solidaritatea încetează prin decesul unuia dintre creditorii solidari; prin urmare, obligația este divizibilă în raporturile dintre moștenitorii creditorului decedat.

Potrivit art. 1436 alin. (1) C.civ., creditorii solidari sunt prezumați a-și fi încredințat reciproc puterea de a acționa pentru gestionarea și satisfacerea interesului lor comun; din existența *mandatului tacit reciproc de reprezentare pentru actele făcute în interesul comun al creditorilor* rezultă următoarele:

a) întreruperea sau suspendarea prescripției în privința unuia dintre creditorii solidari profită și celorlalți creditori solidari (art. 1441 C.civ.);

b) hotărârea judecătorească obținută de unul dintre creditori împotriva debitorului comun profită și celorlalți creditori solidari [art. 1436 alin. (3) C.civ.];

c) punerea în întârziere făcută de unul dintre creditorii solidari produce efecte și în privința celorlalți creditori solidari [art. 1526 alin. (2) C.civ.].

Art. 1436 alin. (2) C.civ. stabilește regula potrivit căreia orice acte prin care unul dintre creditorii solidari ar consimți la reducerea ori înlăturarea drepturilor,

¹ Solidaritatea debitorilor sau creditorilor nu atrage, prin ea însăși, indivizibilitatea obligațiilor [art. 1426 alin. (1) C.civ.].

accesoriilor sau beneficiilor creanței ori ar prejudicia în orice alt mod interesele celorlalți creditori sunt inopozabile acestora din urmă; rezultă că *dreptul de re-prezentare există doar pentru realizarea sau conservarea creanței*; în schimb, un creditor solidar nu va putea face, în numele celorlalți creditori solidari, niciun alt act prin care s-ar aduce atingere intereselor acestora, un asemenea act fiindu-le inopozabil; în același sens, hotărârea judecătorească pronunțată în favoarea debitorului comun nu poate fi invocată și împotriva creditorilor care nu au fost parte în proces [art. 1436 alin. (4) C.civ.].

Prin excepție de la regula inopozabilității față de ceilalți creditori solidari a actelor prin care s-ar prejudicia în orice mod interesele acestora:

a) debitorul comun poate opune unui creditor solidar compensația care a operat în raport cu un alt creditor solidar, însă numai în proporție cu partea din creanță ce revine acestuia din urmă (art. 1438 C.civ.);

b) dacă unul dintre creditorii solidari dobândește și calitatea de debitor, confuziunea nu stinge creanța solidară decât în proporție cu partea din creanță ce îi revine acelui creditor; ceilalți creditori solidari își păstrează dreptul de regres împotriva creditorului în persoana căruia a operat confuziunea, proporțional cu partea din creanță ce îi revine fiecăruia dintre ei (art. 1439 C.civ.); pentru partea din creanța solidară care s-a stins, confuziunea este opozabilă și celorlalți creditori;

c) remiterea de datorie consimțită de unul dintre creditorii solidari nu îl liberează pe debitorul comun decât pentru partea din creanță ce îi revine acelui creditor (art. 1440 C.civ.); pentru această parte, remiterea de datorie este opozabilă și celorlalți creditori¹.

2) Solidaritatea pasivă constă în posibilitatea creditorului comun de a cere oricăruia dintre codebitorii solidari executarea integrală a prestației care formează obiectul obligației (plata întregii datorii); plata făcută în întregime de către unul dintre codebitorii solidari îi liberează și pe ceilalți față de creditor (art. 1443 C.civ.), iar codebitorul care a plătit are dreptul să se îndrepte împotriva celorlalți codebitori și să le pretindă tot ceea ce a plătit peste partea sa, însă, chiar dacă acesta se subrogă în drepturile creditorului, datoria acestora față de el nu mai este solidară, ci divizibilă [art. 1456 alin. (1) C.civ.]. Potrivit art. 1456 alin. (2) C.civ., părțile ce revin codebitorilor solidari sunt prezumate ca fiind egale, dacă din convenție, lege sau din împrejurări nu rezultă contrariul.

Subliniem totuși că, spre deosebire de reglementarea anterioară, în care insolvabilitatea unuia dintre codebitorii ținuti în solidar era suportată de codebitorul care a plătit întreaga datorie, art. 1457 alin. (1) C.civ. prevede că *pierdere ocazionată de insolvabilitatea unuia dintre codebitorii solidari se suportă de către toți ceilalți codebitori* în proporție cu partea din datorie ce revine fiecăruia dintre ei. Cu toate acestea, potrivit art. 1457 alin. (2) C.civ., *creditorul care re-*

¹ A se vedea și G. BOROI, C.A. ANGHELESCU, I. NICOLAE, *op. cit.*, vol. 1, p. 73-74.

nunță la solidaritate sau care consimte o remitere de datorie în favoarea unuia dintre codebitori suportă partea din datorie ce ar fi revenit acestuia.

Ca exemplu de solidaritate pasivă, să presupunem că *Primus*, *Secundus* și *Tertius* săvârșesc împreună o faptă ilicită, care produce un prejudiciu în cuantum de 30.000 de lei lui *Quartius*, angajându-se astfel răspunderea lor civilă delictuală. Potrivit art. 1370 și art. 1382 C.civ., cei trei vor răspunde solidar față de victimă, deci *Quartius* poate pretinde de la oricare dintre cei trei autori ai faptei ilicite plata întregii sume de 30.000 de lei (în mod normal, prin cererea de chemare în judecată se solicită obligarea, în solidar, a tuturor autorilor faptei ilicite la plata despăgubirilor pentru prejudiciul cauzat, iar hotărârea va putea fi executată împotriva oricăruia dintre pârâții obligați în solidar, desigur, pentru întreaga sumă), iar cel care plătește lui *Quartius* (să zicem, *Primus*) are dreptul să se îndrepte împotriva celorlalți doi, cerând însă de la fiecare câte 10.000 de lei, deoarece obligația lui *Secundus* și *Tertius* față de *Primus* nu este solidară, ci divizibilă.

În același exemplu, insolabilitatea lui *Tertius* va fi suportată de către *Primus* și *Secundus* proporțional cu partea din datorie ce revine fiecăruia (în speță, în mod egal), deci, după ce a plătit întreaga datorie, *Primus* va fi îndreptățit să îi solicite lui *Secundus* 15.000 de lei. Dacă însă *Quartius* a renunțat la solidaritate sau a consimțit o remitere de datorie în favoarea lui *Tertius*, creditorul *Quartius* va suporta partea din datorie ce ar fi revenit acestuia, adică 10.000 lei, ceea ce înseamnă că *Primus* nu va fi ținut să îi plătească lui *Quartius* decât 20.000 lei, iar dacă i-a plătit întreaga sumă de 30.000 lei, va fi îndreptățit să îi solicite lui *Quartius* restituirea sumei de 10.000 lei.

Potrivit art. 1445 teza finală C.civ., solidaritatea pasivă se poate naște fie din lege (ca în exemplul de mai sus)¹, fie dintr-un *act juridic* (convenția expresă a

¹ În materia *răspunderii civile delictuale* sunt relevante următoarele texte:

– art. 1382 C.civ. prevede că „cei care răspund pentru o faptă prejudiciabilă sunt ținuți solidar la reparație față de cel prejudiciat”;

– potrivit art. 1369 C.civ., „cel care l-a îndemnat sau l-a determinat pe altul să cauzeze un prejudiciu, l-a ajutat în orice fel să îl pricinuiască sau, cu bună știință, a tănuțit bunuri ce proveneau dintr-o faptă ilicită ori a tras foloase din prejudicierea altuia răspunde solidar cu autorul faptei”, la fel răspunde „cel care, în orice fel, a împiedicat ori a întârziat chemarea în judecată a autorului faptei ilicite”;

– potrivit art. 1370 C.civ., „dacă prejudiciul a fost cauzat prin acțiunea simultană sau succesivă a mai multor persoane, fără să se poată stabili că a fost cauzat sau, după caz, că nu putea fi cauzat prin fapta vreuneia dintre ele, toate aceste persoane vor răspunde solidar față de victimă”;

– conform art. 1371 alin. (1) C.civ., „în cazul în care victima a contribuit cu intenție sau din culpă la cauzarea ori la mărirea prejudiciului sau nu le-a evitat, în tot sau în parte, deși putea să o facă, cel chemat să răspundă va fi ținut numai pentru partea de prejudiciu pe care a pricinuit-o”.

Una dintre trăsăturile juridice ale obligației solidare pasive este aceea ca prejudiciul să fie provocat prin aceeași faptă ilicită și să fie cauzat în comun de autorii acesteia, prezentând

unei împrejurări esențiale avute în vedere la data încheierii contractului;

c) dreptul de a obține anularea se stinge dacă executarea actului s-a realizat, în termen de 3 luni de la notificare, așa cum îl înțelegea partea aflată în eroare.

157. Adaptarea contractului în cazul erorii esențiale:

a) poate interveni după trecerea a 3 luni de la data primirii cererii de chemare în judecată, chiar dacă nu s-a dispus anularea contractului;

b) nu poate interveni atunci când riscul de eroare ar fi trebuit asumat de către partea ce o invocă;

c) poate interveni atunci când eroarea privește simplele motive ale contractului, dacă acestea au fost considerate determinante prin voința părților.

158. În cazul contractelor cu titlu oneros, viciul de consimțământ al erorii se poate invoca:

a) și de partea contractantă care nu a fost în eroare;

b) dacă partea cocontractantă știa ori, după caz, trebuia să știe că elementul fals reprezentat era esențial (hotărâtor) pentru încheierea actului juridic civil respectiv;

c) numai dacă partea contractantă nu a fost și ea în eroare.

159. În cazul dolului:

a) elementul obiectiv poate consta numai într-o acțiune;

b) este vorba de o eroare provocată;

c) sancțiunea incidentă este nulitatea absolută.

160. Dolul:

a) este aplicabil și actelor juridice unilaterale;

b) nu afectează valabilitatea contractului atunci când provine de la reprezentantul cocontractantului;

c) nu se presupune.

161. Dolul prin reticență:

a) atrage anularea actului juridic, chiar și atunci când eroarea nu a fost esențială;

b) atrage nulitatea absolută sau, după caz, nulitatea relativă a actului juridic civil;

c) constă într-o omisiune.

162. Spre deosebire de eroarea esențială, dolul:

a) atrage nulitatea relativă a actului juridic civil;

b) poate angaja răspunderea autorului său pentru prejudiciile cauzate;

c) este alcătuit dintr-un element subiectiv și un element obiectiv.

163. Pentru a se dispune anularea contractului, dolul:

a) poate proveni de la un terț, dar numai dacă cealaltă parte a cunoscut sau, după caz, ar fi trebuit să cunoască dolul la încheierea actului;

b) trebuie, în toate cazurile, să provină de la cealaltă parte;

c) poate proveni și de la reprezentantul, comitentul ori gerantul afacerilor celeilalte părți.

164. Nu constituie dol, deoarece lipsește elementul obiectiv:

a) provocarea unei erori din simplă neglijență, fără rea-credință;

b) dacă împrejurarea pretins ascunsă era cunoscută de cealaltă parte;

c) faptul de a profita, la încheierea actului juridic, de ignoranța sau de lipsa de experiență a unei persoane.

165. Spre deosebire de eroare:

- a) dolul nu presupune o falsă reprezentare;
- b) nulitatea relativă pentru dol nu poate fi acoperită prin confirmare;
- c) nu este necesar ca dolul să fie determinant pentru încheierea actului juridic.

166. În cazul viciului de consimțământ al violenței:

- a) temerea insuflată poate privi numai viața, persoana, onoarea sau bunurile părții amenințate;
- b) amenințarea se poate referi și la o vătămare viitoare, dacă temerea este actuală;
- c) temerea insuflată celui amenințat trebuie să fie considerabilă și actuală.

167. În materia violenței, ca viciu de consimțământ:

- a) existența acesteia se apreciază ținând cont de vârsta, starea socială, sănătatea și caracterul persoanei amenințate, aceste criterii fiind expres și limitativ prevăzute de lege;
- b) persoana amenințată poate solicita, în cadrul aceleiași acțiuni, atât anularea actului, cât și plata despăgubirilor;
- c) amenințarea poate privi și exercitarea unui drept, dacă este realizată în scopul obținerii de avantaje injuste.

168. În cazul în care o parte a profitat, la încheierea contractului, de starea de necesitate în care s-a aflat cealaltă parte:

- a) sunt aplicabile regulile de la violență;
- b) contractul este lovit de nulitate absolută, pentru cauză ilicită și imorală;
- c) sunt aplicabile regulile de la leziune.

169. Partea al cărei consimțământ a fost surprins prin dol sau violență:

- a) nu poate solicita anularea actului dacă a cerut repararea prejudiciului cauzat prin dol sau violență;
- b) nu a renunțat tacit la dreptul de a cere daune-interese atunci când a confirmat tacit actul lovit de nulitate relativă;
- c) poate solicita reducerea prestației sale cu valoarea daunelor-interese la care ar fi îndreptățită, numai subsidiar exercitării acțiunii în despăgubiri.

170. Violența săvârșită de reprezentantul sau prepusul celeilalte părți:

- a) se asimilează violenței care provine de la cocontractantul celui amenințat;
- b) atrage anularea contractului, chiar dacă temerea insuflată persoanei amenințate nu a fost determinantă;
- c) atrage anularea contractului numai dacă cealaltă parte a cunoscut ori ar fi trebuit să cunoască violența săvârșită de acesta.

171. Leziunea:

- a) în cazul persoanei cu capacitate de exercițiu deplină, este aplicabilă și actelor juridice bilaterale de dispoziție;
- b) presupune, în toate cazurile, o disproporție evidentă de valoare între prestații;
- c) se aplică tuturor actelor juridice încheiate de către persoanele cu capacitate de exercițiu restrânsă, fără încuviințarea ocrotitorului legal.

172. Leziunea în cazul persoanei majore care beneficiază de consiliere judiciară:

- a) intervine și atunci când aceasta își asumă o obligație excesivă prin raportare la starea sa patrimonială;